

Bulbophyllum (Thiên Dạng Kỳ Lan)

Bulbophyllum, viết tắt Bulb., là một loài lan có nhiều giống nhất trong tất cả các loài thuộc họ nhà lan, và được xếp vào một trong những loài cây cỏ có nhiều giống nhất.

Loài lan này được ghi nhận đầu tiên do Louis-Marie Aubert du Petit-Thouars vào năm 1822 (viết tắt là Thouars, phiên âm như là "thua"). Bulbophyllum là tên khoa học được dựa trên củ và lá. Tiếng Latin bulbus là củ, và phyllon là lá, tức cây có lá mọc trên củ. Tiến sĩ Trần Hợp đặt tên cây này là lan Lọng, và tiến sĩ Phạm Hoàng Hộ đặt tên là lan Cầu Diệp.

Loài lan này có tất cả trên 1800 giống đã được tìm thấy mọc trải rộng trên khắp 5 châu cho đến ngày nay, và người ta vẫn còn tiếp tục tìm thấy nhiều giống mới lạ xuất hiện mỗi năm. Trong mục Lan Rừng Việt Nam từ A đến Z, chúng tôi đã liệt kê được 96 cây và mới đây lại tìm thấy thêm 18 cây mới, trong số đó có 8 cây chưa được các khoa học gia nhận diện và chưa có tên khoa học.

Thông thường các vườn lan thương mại tại Hoa Kỳ, vườn nào cũng có vài giống lan này, nhất là những tay chơi lan lâu năm hoặc sưu tầm lan rừng. Đây là một loài lan đang làm cho các nhà thực vật học nhức đầu nhất để phân nhóm, hiện thời loài này được chia thành 120 nhóm và việc đặt tên cho cây rất phức tạp vì hình dáng của thân củ, hoa lá, mùi hương, màu sắc hoàn khác nhau. Vì vậy tôi nghĩ, nên đặt tên cây này là Thiên Dạng Kỳ Lan như vậy có lẽ phù hợp với tính cách đa dạng của loài lan này.

Bulbophyllum sp.
Đình Văn Tuyên

Lan Bulbophyllum có đặc điểm chung là thường mọc từng củ đơn rời sinh sản theo đường thẳng nối tiếp nhau đôi lúc nhìn giống như một hàng quân

Bulb. minitissimum
www.Orchidaceae.net

nhân đi diễn hành, hoặc mọc thành chùm lại với nhau với nhiều hình thể khác nhau từ củ tròn nhỏ, thân củ cao dài, thân ống tròn, hoặc thân như rễ mọc bám quanh theo các thân cây khác để sinh tồn. Có cây không có lá mà dùng thân củ để nhận ánh sáng mặt trời thay thế lá như *Bulb. minitissimum*. Có giống mọc trên đá, trên cành cây mọc thông xuống hoặc mọc dưới đất. Nhiều cây loại này có giống tỏa mùi hương lạ như mùi táo, như mùi thịt thối, lá cây mục, để dụ các loài ruồi hoặc sâu bọ đến và giúp cho việc thụ phấn. Cành hoa bắt đầu từ dưới gốc củ mang theo một chùm từ một hay 5-7 chiếc

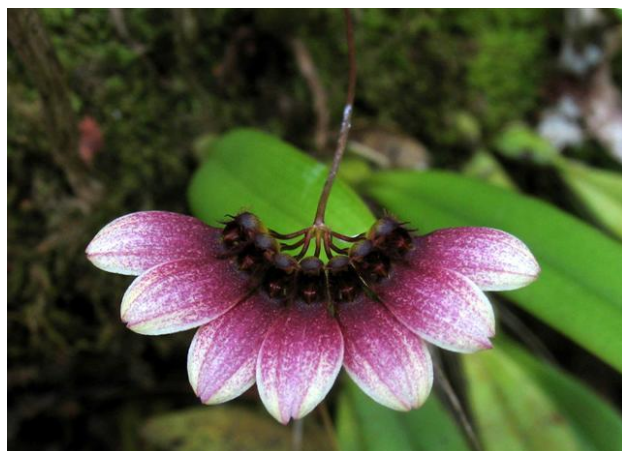
hoa, có giống ra tới 40-50 hoa nhỏ. Hoa trên cành riêng rẽ, đối nhau, xòe vòng tròn như cánh quạt, hay cuộn xoắn tròn và khít xếp chồng lên nhau như trái khóm, hay giống như một quả dâu *Bulb. repens*. Hoa có nhiều dạng như 2 cánh ngoài dưới mà mở rộng thì nhìn giống như con nhện hoặc bọ cạp *Bulb. lobii* trong tư thế kinh địch. Còn mùi hương, kích thích, và màu sắc đều khác nhau, nhưng xuống, khi hoa bị rung động để gây sự chú ý cho người xem hay loài ruồi nhặng. Không giống các loài lan khác dùng hương thơm ngọt và màu sắc sặc sỡ để chinh phục ong và bướm, phần nhiều loài cây này lại thích dùng ruồi và bọ hung để làm công việc thụ phấn di truyền nòi giống. Vì vậy, nhiều cây lan tinh quái có màu đậm tối, và mùi khó thở ta nên cảnh giác khi ta tới gần như *Bulb. odoratissimum* hay *Bulb. careyanum*.

Bulb. odoratissimum
Nguyễn Vũ Khôi

Loài lan này mọc khắp 5 châu, nhưng đa số mọc ở các vùng nhiệt đới Đông Nam Châu Á và Châu Úc. Nói chung, hầu hết loài cây này luôn phát triển rất nhanh và ra hoa thường xuyên khi hội đủ điều kiện, và có một số ít thường nghỉ vào mùa đông và ra hoa vào các mùa khác với thân củ mới mọc.

Thấy cây này đẹp, có nhiều hình dáng, màu sắc khá quyến rũ nhiều người về trồng thử, nhưng cũng không giữ được bao lâu bởi vì tuy cùng một loài nhưng nhiều cây đòi hỏi phải lạnh hơn những cây khác.

Bulb. flabellum-veneris
Nguyễn Vũ Khôi

Thực ra trồng cây này không khó lắm nếu chúng ta hiểu được những nhu cầu đòi hỏi của nó. Sau đây là căn bản cách trồng lan Bulbophyllum.

Nhiệt Độ: Cây lan thích ở nhiệt độ từ 45-95°F (7-35°C). Ở nhiệt độ cao, cây sẽ phát triển nhanh hơn nên tưới thường xuyên hơn và không nên để cây bị khô vì sẽ khó phục hồi và ra hoa.

Ánh Sáng: Cây lan này thích được trồng ở chỗ râm mát, từ 500-1200 ánh sáng nên là ta có thể trồng được. Nếu ta có thể đọc báo mà không thấy mắt bị khó chịu hoặc để tay cách

cây khoảng 60 phân 2 feet mà không thấy bóng là được.

Tưới Nước: Lan thích ẩm ướt vì vậy ta nên tưới vào mùa Hè 2-3 lần mỗi tuần (như ở quận Cam), còn mùa Đông ta có thể tưới 1 lần mỗi tuần là được. Vào thời kỳ tăng trưởng lan rất thích nhiều nước, không nên để cho cây bị khô vì sẽ khó phục hồi khi củ bị teo nhỏ lại. Thỉnh thoảng tưới thêm thuốc trừ nấm và diệt vi khuẩn để tránh bị thối củ vào mùa đông nhất là các vùng lạnh như Bắc Cali.

Thay chậu: Ta có thể trồng bằng vỏ cây nhỏ trộn với than, vỏ dừa nhỏ vào chậu nhựa như trồng các loại phong lan hồ điệp, cát lan, hoặc trồng bằng rêu (sphagnum moss) thắp vào khúc gỗ treo lên. Nếu trồng trong chậu thì nên thay chậu mỗi 2 năm, vì lâu ngày muối sẽ đóng nhiều trong chậu hay làm cháy và hết rễ.

Bón phân: Ta có thể dùng 1/4 muỗng cafe 20-20-20 hoặc 20-10-20 hòa với 1 gallon nước (4 lít) để tưới mỗi tuần, nếu thấy lá bị cháy ở ngọn tức là nhiều phân bón quá, nên nghỉ 1 thời gian tưới nước không khoảng 2 tuần rồi tưới phân trở lại.

Thoáng gió: Có nhiều gió thoáng sẽ giúp cho cây tăng trưởng nhanh hơn và ít bị sâu bọ, nấm, và vi khuẩn hơn. Nếu nhiều gió cây dễ bị khô và stress, nên tưới nước nhiều hơn.

Độ ẩm: Lan thích ở độ ẩm cao từ 50-70% cho ban ngày, và ban đêm từ 80-90%. Với độ ẩm cao cây sẽ phát triển nhanh hơn.

Theo cách trồng trên tôi hy vọng các quý vị sẽ thành công, nhưng để hoàn hảo hơn thì còn lệ thuộc vào chỗ trồng, ánh sáng, cách tưới nước v.v... của các quý vị, vì khi tưới chỉ khác 5 giây lâu hơn thì lượng nước, phân bón, độ ẩm cũng đã khác rồi. Tùy cơ ứng biến sao cho cây được thích hợp hơn mà thay đổi, đó là cách trồng đúng nhất.

Chúc quý vị thành công.

Bulbophyllum sp.
Lê Trọng Châu

Ngô Long (HLVN)
September 2009

Bulb. repens
Lê Trọng Châu

Bulb. cariniform
Huỳnh Hậu

Bulbophyllum sp.
Lê Trọng Châu